

Мирослава Шевченко

DOI 10.15290/sw.2018.18.17

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інститут філології

Кафедра української та російської мов як іноземних

tel. +38(067) 951 63 63

e-mail:mirvik@bigmir.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7659-4007>

Граматична інтерференція та способи її подолання у процесі вивчення української мови польськими студентами

Ключові слова: інтерференція, іноземна мова, граматичні системи, психологічний бар'єр.

Викладачам іноземних мов, української зокрема, у будь-якій національно однорідній аудиторії добре відомо, що учні, студенти, слухачі припускаються різноманітних помилок в усіх видах мовленнєвої діяльності. Частина помилок зумовлена суб'єктивними факторами, вони є індивідуальними проявами того, хто навчається – неухважністю, несерйозним ставленням до опанування певного мовного явища чи браком часу для його усвідомлення тощо. Інша частина помилок повторюється регулярно в багатьох учнів і є типовою для носіїв певної етно-мови. Такого роду відхилення від норм цільової мови на всіх її рівнях, граматичному також, зазвичай кваліфікують як вияви інтерференції з боку рідної мови.

Мета нашої розвідки – схарактеризувати основні вияви граматичної інтерференції під час вивчення української мови польськими студентами і визначити основні способи її подолання.

Термін «інтерференція» використовують у різних галузях знання, об'єктом яких є взаємодія контактуючих мов – у зіставній лінгвістиці, соціолінгвістиці, психолінгвістиці, у лінгводидактиці в її ширшому й вузькому (методичному) значенні. У методичній літературі мож-

на знайти різні визначення цього терміна: а) поняття інтерференції об'єднує і *позитивний*, і *негативний* вплив рідної (або засвоєної раніше іноземної) мови на ту, що вивчається; б) інтерференція розглядається лише як *негативний* вплив рідної мови на цільову. Не вдаючись до аналізу існуючих у спеціальній літературі думок щодо цього, вважаємо за доцільне зупинитися на деяких засадничих положеннях, із яких ми виходимо у подальшому.

Інтерференцію, за класичним визначенням У. Вайнрайха, становлять «ті відхилення від норм будь-якої з мов, що відбуваються у мовленні *білінгвів* (двомовних) у результаті того, що вони *знають* більше мов, ніж одну, тобто внаслідок мовного контакту з кількома мовами однією й тією самою особою» (виділення наше – М.Ш.) [Вайнрайх 1972, 22]. Це соціолінгвістичне за своєю спрямованістю визначення є цілком слушним, на нашу думку, і для лінгводидактики. Адже людину, що вивчає іноземну мову, але ще не оволоділа нею, *не знає* її досконало, можна назвати «штучним білінгвом», оскільки опанування нерідною мовою відбувається в умовах не природної, а штучно створеної на заняттях взаємодії двох мов.

Процес навчання, оволодіння іноземною мовою пов'язаний із механізмом «перемикання» мовних кодів під час вивчення/вживання двох мов – рідної і чужої. І хоч жодна з них не є безпосереднім вербальним відбиттям позамовної дійсності, пересічний носій рідну мову сприймає саме так, і «оволодіння іншомовним мовленням (у разі його академічного опанування) відбувається під впливом – усвідомленим чи неусвідомленим – рідної мови ... раніше засвоєних явищ, структур, форм [Зайченко 2016, 664]. Вивчаючи іноземну мову, студент орієнтується на типологічні властивості рідної, часом стихійно переносить «знайомі» слова відповідно до значень і граматичних норм, прийнятих у ній. Таке своєрідне «накладання мови на мову» [Цибахишвили 1974, 21] призводить до появи у мовленні іноземців різного типу помилок, які нерідко всі підводяться під поняття «інтерференційних». Більше того, частина викладачів схильна ототожнювати труднощі вивчення іноземної мови і ступінь типологічної спорідненості рідної та цільової мов, що виявляється при їх системно-структурному зіставленні. Доречно у зв'язку з цим наголосити на важливості розрізнення, з одного боку, подібностей/відмінностей у порівнюваних мовах як лінгвістичного феномена, а з другого – труднощів навчання як категорії психолінгвістичної.

Саме поняття перенесення – позитивного чи негативного, – що лежить, зокрема, й в основі національно орієнтованого навчання української мови як іноземної (УМІ), пов'язують з поведінкою людини,

з її усталеними мисленнєвими процесами. У когнітивній психології і в системі навчання послуговуються поняттям «психологічного бар'єру» – системи звичок, комплексу думок і настанов, яких людина дотримується в щоденному досвіді за певних соціальних умов і які (принаймні частину) слід подолати.

Як зауважує Г. Ніккель, «цілком імовірно, що вплив прикладної лінгвістики буде більш значним під час складання програм навчання дорослих, аніж дітей, оскільки при навчанні дорослих можна значно більшою мірою спиратися на когнітивні здібності учнів» [Ніккель 1989, 355]. Наш досвід індивідуального навчання дорослих слухачів-поляків української мови свідчить: причиною виникнення в них такого бар'єру, що призводить до мовленнєвих помилок, нерідко є недостатнє знання лексико-граматичного матеріалу і відсутність умінь та навичок його застосовувати, перемикаючись з польської на українську мову. У цих випадках послідовне дозоване звернення до даних зіставного дослідження обох мов є, безумовно, методично доцільним.

Слід узяти до уваги, певна річ, що лінгвістичні й психологічні аспекти інтерференції корелюють між собою, зокрема при визначенні характеру помилок в іншомовному мовленні. Адже лише частина міжмовних помилок справді викликана інтерференцією рідної мови, інша їх частина не залежить від рідної мови. Натомість, такі «міжмовні помилки є внутрішньоструктурними, і зумовлені системою іноземної мови (передусім, гіпергенералізацією правил цільової мови, тобто неправильними висновками за аналогією; помилки, що ґрунтуються зовсім не на мовній системі, а на неправильній практиці та стратегії викладання, і, зрештою, такі, що зумовлені не мовою, не викладанням, а причинами психологічного, фізіологічного чи якого-небудь ще характеру» [Хельбиг 1989, 320–321], про що, власне, вже йшлося на початку нашої статті.

З поданого вище короткого огляду теоретичних проблем інтерференції випливають важливі для практичного навчання мови іноземців висновки, без урахування яких неможлива ефективна організація роботи, що спрямована на подолання інтерференційних явищ.

1. Помилки, яких припускаються учні/слухачі/студенти в іномовному мовленні, свідчать про незнання, прогалини в засвоєнні ними конкретних мовних явищ. Проте незнання – це не інтерференція, а її передумова.

2. Необхідно диференціювати помилки «несистемні», непередбачувані (непрогнозовані) і передбачувані, «системні», частина з яких справді зумовлена інтерференційним впливом рідної мови [Хельбиг

1989, 321], ступенем структурних і/чи структурно-функціональних подібностей/відмінностей рідної й цільової мов, що виявляються в процесі їх лінгводидактичного зіставлення на всіх рівнях мови.

3. Обидва типи помилок у будь-якому разі пов'язані з організацією навчального процесу і вимагають відповідної системи роботи щодо їх подолання. Зауважимо, що помилки, зокрема й інтерференційні, можна й потрібно попереджувати, але це окрема проблема, якої ми не торкаємося в нашому дослідженні.

У польській лінгводидактиці існують різні думки щодо використання даних контрастивного (конфронтативного, за іншою термінологією) зіставлення в процесі навчання поляків граматики близькоспоріднених мов (S.P. Kaczmarski, H. Komorowska, H. Piskowska, T. Wójcik та ін.) [Зайонц-Кнапик 2015, 165–167] як засобу подолання інтерференційних явищ. Щоправда, тут слід зауважити, що абсолютна більшість наявних у польській лінгвістиці досліджень стосуються польсько-російських (російсько-польських) паралелей і навчання поляків російської мови, які лише частково можна використовувати у вивченні ними української мови.

У практиці викладання на теренах України української мови як іноземної від початку становлення лінгводидактики УМІ і до сьогодні дані контрастивного аналізу розглядають як науково вивірене підґрунтя національно орієнтованої моделі навчання іноземців, зокрема й носіїв близькоспоріднених мов [Зайченко 1995, 664].

Що стосується польської мови, то з відомих причин зіставлення її системи з українською було спорадичним. Останнім часом ситуація змінюється на краще, з'явилися навчальні посібники, монографії, статті, у яких представлена (більшою чи меншою мірою) система української мови щодо польської [Кононенко В.; Кононенко І.; Чуба Г.]. Подальшим кроком має стати, на нашу думку, лінгводидактична інтерпретація даних такого зіставлення, причому від рідної (польської) до цільової (української) на всіх рівнях мови.

Оскільки проблема інтерференції багатогранна і складна, в межах нашої статті ми розглянемо її вияви лише в граматичній сфері – основі основ будь-якої національної мови, що найперше вирізняє її з-поміж інших, а саму граматику можна трактувати як «систему систем» або ж єдність кількох рівнів: словотвору, морфології та синтаксису, опанування якими безпосередньо впливає на формування навичок усного й письмового спілкування іноземною мовою. Для детального аналізу обрано одну з ділянок морфологічного рівня – іменникові категорії роду, числа та істоти/неістоти. «Морфологічний рівень, виступаючи най-

більш стійким рівнем граматичної системи, має семантичну основу, що є своєрідною мовною універсалією, властивою мовам різних сімей. Елементи морфологічної системи, сутнісно значущі в концептуалізації знань про дійсність, національно специфічні на формальному рівні навіть у близькоспоріднених мовах» [Сопоставительная грамматика 2003, 192]

Грамматичну інтерференцію ми трактуємо як конфліктний процес взаємодії польської та української граматичних систем, що виявляється у мовленні студентів відхиленням від граматичних закономірностей цільової мови під впливом рідної, і в низці випадків стає негативним чи гальмівним, тобто таким, що заважає засвоєнню іншої мови. Більшість граматичних структур польської й української мов збігаються, що дозволяє польським слухачам переносити значну частину навичок з рідної мови на українську і швидко опанувати значні за обсягом фрагменти граматичного матеріалу [Чуба 2007, 172]. Додамо до цього, що слід, застерегти від можливого перебільшення системних подібностей, особливо тих, що не збігаються у своїх функціональних характеристиках.

Фіксація й аналіз окремих випадків граматичної інтерференції дає змогу виявляти типові граматичні помилки у мовленні польських студентів, знаходити дієві способи запобігання помилкам і, таким чином, визначати раціональні шляхи оволодіння українською мовою.

З огляду на типологічну спорідненість двох мов може виникнути враження, що особливості засобів вираження і функціонування категоріальних значень теж однакові чи, принаймні, схожі. Проте це не так, бо навіть «однотипні категорії можуть мати різний обсяг змісту в генетично й структурно близьких мовах» [Сопоставительная грамматика 2003, 17]. Морфологічні категорії в українській та польській мовах поділяються на два великі класи – іменні та дієслівні. До першого класу належать категорії роду, числа, відмінка, істоти та неістоти, ступені порівняння; до другого – категорії виду, часу, особи, способу, числа та в деяких формах роду. Наприклад, класифікаційна категорія істоти й неістоти по-різному функціонує у порівнюваних мовах. Так, в українській мові «грамему істот виражає збіг форми придієслівного знахідного відмінка з формою родового відмінка назв істот у множині» [Вихованець 2004, 98]: *бачити батьків, бачити жінок, бачити дітей*. Натомість у польській мові збіг форми придієслівного знахідного відмінка з формою родового назв істот відбувається лише у чоловічо-особових формах: *widzieć ojców ale widzieć kobiety, widzieć dzieci*. В обох мовах наявні дві форми майбутнього часу недоконано-

го виду, але в польській – дві аналітичні: *będę czytać, będę pisać i będę czytał, będę czytała, będę pisał, będę pisała* (у другій виявляється ще й категорія роду), а в українській – аналітична: *буду читати, буду писати* та синтетична: *читатиму, писатиму*.

У нашій розвідці ми розглядаємо мовний матеріал від форми до змісту, що дозволяє визначити а) наскільки ідентичні чи схожі категоріальні значення є відмінними в українській та польській мовах за способом і змістом вираження; б) які граматичні помилки у мовленні польських студентів спричинені такими «відмінностями».

Ілюстративним матеріалом виступають граматичні помилки, зафіксовані в усному й письмовому мовленні 18 польських студентів, які вивчають (чи вивчали) українську мову в Україні протягом 2014–2017 років. У цьому випадку слово «студенти» вжите умовно, оскільки йдеться про польських громадян (віком від 30 до 55 років), запрошених на роботу в різні дипломатичні, урядові та міжнародні організації, що діють на території України. Усі вони мають одну (або й більше) вищу освіту, володіють двома (або й більше) іноземними мовами, найчастіше англійською, німецькою, французькою, російською, і вивчають українську мову для професійних потреб індивідуально у вільний від роботи час, обсягом 2–3 академічних години на тиждень. Тому особливо важливою видається правильна організація навчального процесу, щоб опанування граматичними засобами української мови відбувалося в умовно-навчальних ситуаціях «штучного білінгвізму» та з орієнтацією на їх **правильне вживання** у реальній комунікації з носіями української мови.

Польські (загалом і всі іноземні) студенти починають знайомство з українською граматикую з категорії роду іменника. Структура граматичного роду в обох мовах однакова – тричленна, складається з грамем чоловічого, жіночого і середнього роду, які протиставляються одна одній лише у формах однини. Іменники у формі множини, відповідно й іменники *pluralia tantum*, перебувають поза родовим протиставленням. Граматичний іменниковий рід є автономною граматичною категорією і синтагматично зумовлювальною щодо прикметника і дієслова» [Вихованець 2004, 131], яка в обох мовах маркована морфологічними засобами: кінцевим приголосним основи та флексією. Крім того, саме категорія граматичного роду впливає на формальні показники категорії числа і визначає тип відмінювання іменників.

Різна родова належність іменників, які позначають ті самі поняття в українській і польській мовах, слугують постійним джерелом помилок, пов'язаних із узгодженням з прикметниками, займенниками

та дієсловами. Наприклад, частина іменників з основою на твердий і м'який приголосний в українській мові – жіночого роду: *медаль, деталь, тинь* тощо, а в польській – чоловічого: *medal, detal, cień*. Через це польські студенти трактують українське слово *зустріч* (хоч воно має інший відповідник у рідній мові студентів: *spotkanie*), як іменник чоловічого роду, звідси помилкове узгодження: **важливий, важкий, вчорашній зустріч*. Певній кількості іменників з основою на твердий чи м'який приголосний, наприклад, *аналіз, візит, бар'єр, маршрут, метод, контроль, табель* відповідають іменникам жіночого роду: *analiza, wizyta, marszruta, metoda, kontrola, tabela*. Найчисленнішу групу становлять іменники іншомовного походження, що позначають осіб за фахом, суспільною діяльністю тощо і формально є іменниками чоловічого роду: *економіст, дипломат, поет, космополіт, патріот, фізіотерапевт* та ін., у польській мові формально мають вираження жіночого роду: *ekonomista, dyplomata, poeta, kosmopolita, patriota, fizioterapeuta*. Досить складно запам'ятати польським студентам, які іменники середнього роду з кінцевим *-um*, мають відповідники в українській мові а) з *-ум*, але належать до чоловічого роду, б) які не мають *-um* і належать до чоловічого роду з нульовим закінченням, в) які не мають *-um* і належать до жіночого роду з відповідною флексією *-а* (*я*). Порівняймо, *referendum, konsylium, maksimum, plenum, ultimum* (р.п.) – *референдум, консилиум, максимум, пленум, ультиматум* (ч.р.); *kryterium, lektorium, liceum, archiwum, centrum, spektrum* (р.п.) – *критерій, лекторій, лицей, архів, центр, спектр* (ч.р.); *imperium, audytorium, gimnazium, prezydium, terytorium, stypendium* (р.п.) – *імперія, аудиторія, гімназія, президія, територія, стипендія*. Зіставлення родових форм іменників у двох мовах розкриває причини граматичної інтерференції, яка пояснюється відмінностями у граматичному роді і виявляється в неправильному родовому віднесенні, а відповідно і в узгодженні: **Була проведена аналіза, *призначена нова дипломата, *антиконституційне референдум, *сучасне центр* тощо.

Порівняння категорії числа в українській та польській мовах дозволяє проілюструвати згадані у мовленні предмети і явища в кількісному відношенні. Як незалежна граматична категорія в обох мовах вона обов'язкова для кожного іменника та особового займенника і характеризується бінарною опозицією грамам однини і множини. Для інших частин мови, які її мають, вона належить до синтаксичних (узгоджувальних) [Кочерган 2006, 192]. Загалом структура і зміст категорії числа в порівнюваних мовах схожі в усіх частинах мови, яким вона властива, проте є відмінності в семантиці та характеристиках сполучува-

ності деяких числових форм, наприклад: *urodziny* – *день народження*, *wczasy* – *відпустка*, *plesy* – *спина*. Студенти майже не припускаються помилок, коли вживають згадані слова, натомість, найчастіше помилки в утворенні форм числа виникають, коли вони намагаються «відтворити» форму однини з форми множини. На початковому етапі неправильне вживання форм однини, було зафіксоване у багатьох студентів: *ліки* – **ліка* (спроба утворити форму однини від іменника *pluralia tantum*), *люди* – **люда* (не засвоєння числових форм *людина* – *люди*), *квіти* – **квіта*, *квітки* – **квітка* (неправильно визначений рід іменника).

Категорія істоти в українській мові «вказує на належність названого предмета до розряду істот (назви осіб і тварин) або до розряду неістот (назви конкретних неживих предметів, рослин, абстрактних понять тощо), складається з двох граем – грамеми істот та грамеми неістот» [Вихованець 2004, 98]. Формального вираження категорія істоти набуває у словоформах знахідного відмінка множини іменників усіх родів, а в однині – також в іменників чоловічого роду. Польській мові властивий поділ іменників на чоловічо-особові й нечоловічо-особові. Належність іменника до категорії чоловічої особи визначають два критерії: формальний (належність до чоловічого роду) та семантичний (назви осіб чоловічої статі чи групи осіб, де є хоча б один чоловік) [Яковенко 2012, 238]. Ця категорія виявляється у специфічних формах множини усіх відмінюваних частин мови. В українській мові категорія істоти та неістоти є характерною для інших іменних частин мови, оскільки вони залежать від іменника й узгоджуються з ним: відповідно для істот у формах ад'єктивів збігаються форми знахідного відмінка множини з формами родового відмінка множини, а для неістот – форми знахідного відмінка множини і називного. У числівників ця категорія реалізується на рівні синтагматики: у здатності істот та неістот сполучатися з кількісними й порядковими числівниками. У сфері дієслова в українській мові категорія істоти та неістоти не виявляється, на відміну від польської. Нами зафіксовано низку прикладів, які ілюструють вплив польської мови на українську: **два вчителі поїхали на конференцію*, але *дві вчительки поїхали*, **двох депутатів дискутує* (*dwoch deputatów dyskutuje*) замість *два депутати дискутують*, **стосується два діти* (*dotyczy dwojga dzieci*) замість *стосується двох дітей*.

Подоланню інтерференції на граматичному рівні, запобіганню морфологічним і синтаксичним помилкам сприяє розроблений комплекс спеціальних вправ, який, з одного боку, допомагає студентам «знімати» потенційні труднощі, викликані відмінностями граматичних явищ

у двох мовах, а з іншого, – готує їх до розв'язання різних комунікативних завдань граматичними засобами української мови.

Певна річ, для кожного з виявів інтерференції у мовленні необхідні різні типи вправ. Для «корекції», приміром, сполучуваності іменників, що різняться в родових чи числових формах, з прикметниками ефективними будуть вправи на їх узгодження. Для подолання інтерференції при вживанні іменників з типовою морфемною структурою, запозичених свого часу в польську та українську мови з латини (на зразок *kryterium* – *критерій*) провадиться робота на заняттях з тематичними групами таких слів, ураховуючи професійні чи інші інтереси слухачів.

При засвоєнні відмінкової системи української мови центр уваги у пропонованих завданнях і вправах переноситься, звісно, на ту частину парадигми, де наявні чіткі розходження або часткові відмінності, причому у поєднанні цих форм із дієсловами, у їхньому функціонуванні у відповідному контексті.

При доборі вправ для подолання інтерференції принциповим є врахування деяких загальних моментів:

1. При засвоєнні певного граматичного явища, наявного в українській мові і відсутнього в польській (т.зв. «від'ємний матеріал») пріоритету надають вправам на вироблення його автоматичного вживання у мовленні.
2. За наявності структурно подібних явищ, що мають розходження у своїх функціональних характеристиках, система завдань і вправ передбачає свідомі зусилля слухачів щодо виявлення певних причин цих відмінностей і можливість зробити власні висновки – правила, узагальнення тощо.
3. У протилежній ситуації – наявність граматичного явища в польській за відсутності його в українській – у виробленні системи завдань варто скористатися відомим висловом О.Реформатського – «не оволодіння чужим, а боротьба зі своїм».

Підсумовуючи далеко не вичерпний розгляд заявлених у нашій розвідці проблем, наголосимо, що важливою передумовою методично ефективної організації практичних занять, вироблення оптимальної системи вправ на певних етапах навчання, особливо початкового, є знання викладачем лінгводидактичного змісту понять «перенесення», «трансфер», «транспозиція», «інтерференція» і закономірності виникнення інтерференції. Потрібно при цьому враховувати різні вияви інтерференції – мовні, психокогнітивні та соціокультурні, що зумовлюють, зокрема, методично релевантні подібності чи відмінності під час засвоєння польськомовними студентами української мови, відпо-

відну організацію навчальних занять. Дозоване, методично доцільне використання в навчальному процесі даних когнітивного зіставлення польської та української мов сприяє підсиленню психологічної мотивації в її опануванні, у попередженні можливих помилок, яких припускаються студенти в граматичному оформленні українських слів та їх уживанні у власному мовленні. Вибір прийомів навчання, системи вправ, послідовності їх представлення на заняттях диктує характер того чи іншого граматичного явища, у засвоєнні якого спостерігаються інтерференційні вияви різного типу, а також зовнішні фактори – контингент слухачів, мета, мотиваційні стимули тощо.

Література

- Vajnrajh U., 1972, *Одноъязычие і многоъязычие*, “Novoe v zarubežnoj lingvistike”, Vypusk' 6. *Âzykovye kontakty*, Moskva, s. 25–60. [Вайнрайх У., 1972, *Одноязычие и многоязычие*, “Новое в зарубежной лингвистике”, Выпуск 6. *Языковые контакты*, Москва, с. 25–60.]
- Vihovaneč' Ī., Gorodens'ka K., 2004, *Teoretična gramatika ukraïns'koï movi*, Kiïv. [Вихованець І., Городенська К., 2004, *Теоретична грамати́ка української мови*, Київ.]
- Zajčenko N., 2017, *Stanovlennâ ì rozvitok lingvodidaktiki ukraïns'koï movi âk inozemnoï v Kiïvs'komu nacional'nomu universiteti imeni Tarasa Ševčenka*, “Komparativni dosliďžennâ slov'âns'kih mov ì literatur”, Vypusk 30, s. 54–63. [Зайченко Н., 2017, *Становлення і розвиток лінгводидактики української мови як іноземної в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка*, “Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур”, Випуск 30, с. 54–63.]
- Zajčenko N., Palamarčuk O., 2016, *Naukovo-metodičnì osnovi podolannâ interferencii u procesi navčannâ studentiv-inozemciv ukraïns'koï ta rosij's'koï mov*, “Ukrainika VII. Současna ukrajinistika. Problemy jazyka, literatury a kultury”, Olomouc, s. 663–667. [Зайченко Н., Паламарчук О., 2016, *Науково-методичні основи подолання інтерференції у процесі навчання студентів-іноземців української та російської мов*, “Ukrainika VII. Současna ukrajinistika. Problemy jazyka, literatury a kultury”, Olomouc, с. 663–667.]
- Zajčenko N., Prisâžnûk N., 1995, *Pitannâ ukraïnoznavstva v aspekti lingvodidaktiki slov'âns'kih mov*, “Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze”, Kraków, s. 325–335. [Зайченко Н., Присяжнюк Н., 1995, *Питання українознавства в аспекті лінгводидактики слов'янських мов*, “Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze”, Kraków, с. 325–335.]
- Zajonc-Knapik H., 2015, *Èffektivnost' kontrastivnogo obučenîâ grammatike na praktičeskih zanâtiâh po russkomu âzyku*, “Russkij âzyk v inostrannoï auditorii. Teoriâ, praktika, celi i rezul'taty prepodavaniâ”, Lodz', s. 165–176.

- [Зайонц-Кнапик Х., 2015, *Эффективность контрастивного обучения грамматике на практических занятиях по русскому языку*, “Русский язык в иностранной аудитории. Теория, практика, цели и результаты преподавания”, Лодзь, с. 165–176.]
- Копоненко В., Копоненко І., 2010, *Kontrastivna gramatika ukraïns'koï ta pol's'koï mov*, Кіїв. [Копоненко В., Копоненко І., 2010, *Контрастивна грамати́ка української та польської мов*, Кіїв.]
- Копоненко І., 2012, *Ukraïns'ka ta pol's'ka movi: kontrastivne doslidžennâ*, Varšava. [Копоненко І., 2012, *Українська та польська мови: контрастивне дослідження*, Варшава.]
- Kočergan M., 2006, *Osnovi zïstavnogo movoznavstva*, Кіїв. [Кочерган М., 2006, *Осно́ви зіставного мовознавства*, Кіїв.]
- Nikkel' G., 1989, *Kontrastivnaâ lingvistika i obučenie inostrannym âzykam*, “Novoe v zarubežnoj lingvistike”, Vypusk XXV, Moskva, s. 350–366. [Никкель Г., 1989, *Контрастивная лингвистика и обучение иностранным языкам*, «Новое в зарубежной лингвистике», Выпуск XXV, Москва, с. 350–366.]
- Rišić Ū., 2010, *Problematika opisovogo i zïstavnogo vivčennâ pol's'koï ta ukraïns'koï j rosïjs'koï mov*, “Slavica Wratislaviensia”, Vypusk 152, s. 121–125. [Ришич Ю., 2010, *Проблематика описового і зіставного вивчення польської та української й російської мов*, “Slavica Wratislaviensia”, Выпуск 152, с. 121–125.]
- Sopostavitel'naâ grammatika russkogo i ukraïnskogo âzykov*, 2003, Kiev. [Сопоставительная грамматика русского и украинского языков, 2003, Киев.]
- Hel'big G., 1989, *Âzykoznanie – sopostavlenie – prepodavanie inostrannyh âzykov*, “Novoe v zarubežnoj lingvistike”, Vypusk XXV, Moskva, s. 307–326. [Хельбиг Г., 1989, *Языкознание – сопоставление – преподавание иностранных языков*, “Новое в зарубежной лингвистике”, Выпуск XXV, Москва, с. 307–326.]
- Sibahašvili G., 1974, *Nekotorye voprosy ispol'zovaniâ rodного âzyka pri obučenii russkomu*, “Russkij âzyk v nacional'noj škole”, № 6, s. 21–38. [Сибашвили Г., 1974, *Некоторые вопросы использования родного языка при обучении русскому*, “Русский язык в национальной школе”, № 6, с. 21–38.]
- Čuba G., 2007, *Vpliv mižmovnogo transferu na proces zasvoënnâ ukraïns'koï movi studentami-polâkami*, “Teoriâ i praktika vikladannâ ukraïns'koï movi âk inozemnoi”, Vypusk 2, s. 171–177. [Чуба Г., 2007, *Вплив міжмовного трансферу на процес засвоєння української мови студентами-поляками*, “Теорія і практика викладання української мови як іноземної”, Выпуск 2, с. 171–177.]
- Âkovenko L., 2012, *Osoblivosti funkcionuvannâ čolovičo-osobovih form u pol's'kij movi*, “Slov'âns'kij zbirnik”, Vip. 16, 234–242. [Яковенко Л., 2012, *Особенности функционирования чоловічо-особових форм у польській мові*, “Слов'янський збірник”, Вип. 16, 234–242], [online], http://nbuv.gov.ua/UJRN/slzb_2012_16_32 [10.10.2017].

GRAMMAR INTERFERENCE AND MEANS OF ITS OVERCOMING
IN THE LEARNING PROCESS OF UKRAINIAN LANGUAGE
BY POLISH STUDENTS

S U M M A R Y

The article presents the analysis of prerequisites for appearance of interference within learning of Ukrainian language by Polish students. It was identified that the teacher's knowledge of linguo-didactical content of notions "conversion", "transfer", "transposition", "interference" and the regularity of interference appearance is an important prerequisite for methodically efficient organization of practical courses, preparation of optimal exercises system on certain learning levels, especially on the level for beginners. Furthermore it is important to consider different expressions of interference – lingual, psycho-cognitive, social and cultural which determine, in particular, methodically relevant similarities or differences while learning of Ukrainian language by Polish speaking students and respective organization of classes. Measured and methodically appropriate usage of cognitive comparison data between Polish and Ukrainian languages in the learning process facilitates the psychological motivation for language learning, preventing possible mistakes made by students in grammatical forms of Ukrainian words and using these words while speaking. The choice of teaching techniques, exercises system, sequence of their presentation during the classes dictates the character of one or another grammatical phenomenon, in the learning of which interference of different types as well as external factors (contingent of students, goal, motivation) can be observed.